

Vrijbrief voor het OM?

Beklag na beslag

Hebben beslagenen nog wel een adequaat recht om op te komen tegen het strafvorderlijk beslag? Gezien de strikte uitleg van de wet door de Hoge Raad leert de ervaring dat beslagenen-verdachten in de praktijk nagenoeg rechteloos zijn. Het wordt tijd de beslagregeling aan te passen. Het aanstaande nieuwe Wetboek van Strafvordering is hiervoor een uitgelezen kans.

Toepassing beslag

Onder de kop 'We pakken crimineel alles af' zette de hoofdofficier van justitie in Rotterdam in het *Algemeen Dagblad* van 4 maart 2017 de toon. Misdaad mag nooit lonen. Om die reden wil het OM alles van verdachten afpakken. Een Amsterdamse officier van justitie liet zich in *Het Parool*¹ zelfs de uitspraak ontlocken: "Het is bijna leuker om geld af te pakken dan een lange celstraf te vragen." Het is duidelijk dat plukken van grote en kleine criminelen prioriteit heeft bij het OM. In de huidige tijd wordt op tal van vermogensbestanddelen beslag gelegd, al ver voordat de onafhankelijke rechter zich heeft kunnen uitspreken over schuld of onschuld. De praktijk leert dat verdachten die stellen geen criminele winsten te hebben gemaakt, toch het haasje zijn na beslag op hun vermogen en eigendommen. Het OM speelt in die fase voor hun gevoel in zekere zin voor eigen rechter, helemaal als blijkt dat de rechten van verdachten in dat stadium van het proces sterk zijn uitgehouden.

"Beslag draagt op diverse manieren wezenlijk bij aan effectieve misdaadbestrijding. Om de waarheid aan de dag te brengen is een zorgvuldige behandeling van in beslag genomen sporendragers wezenlijk; om criminele broodwinning krachtig te ontmoedigen is beslag op crimineel vermogen essentieel (...)."

Aldus het openbaar ministerie in de Aanwijzing inbeslagneming.² Beslag is, zo blijkt uit de praktijk, een veelgebruikt middel om in een vroeg stadium van het opsporingsonderzoek vermogensbestanddelen veilig te stellen. De verdachte, meestal de beslagene, kan van beslag veel hinder hebben. De mogelijkheden van een verdachte om het beslag aan te vechten zijn echter weinig effectief.

Bij inbeslagneming op basis van art. 94 Sv, ook wel 'klassiek beslag' genoemd, staat de waarheidsvinding centraal. Daarnaast kan klassiek beslag worden gebruikt voor het aantonen van wederrechtelijk verkregen voordeel als bedoeld in art. 36e Sr en voor het verwijderen uit het maatschappelijk verkeer van voorwerpen waarvan de verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer kan worden bevolen. Bij inbeslagneming met toepassing van art. 94a Sv gaat het om een conservatoir beslag, waarmee in geval van verdenking van of veroordeling wegens een misdrijf waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd, beoogd wordt een verhaalsmogelijkheid zeker te stellen in verband met een later eventueel op te leggen geldboete of ontnemingsmaatregel.

Op grond van art. 552a Sv e.v. kan een klaagschrift tegen de inbeslagneming of tegen het uitblijven van een last tot teruggave worden ingediend bij de raadkamer van de rechtbank. In

1 Interview met officier van justitie Hieke Vriezen in *Het Parool* van 1 maart 2017.

2 *Strct.* 2014, 18598.

veel gevallen leidt een dergelijk klaagschrift niet tot de gewenste last tot teruggave.

Toetsingskader

In 2010 heeft de Hoge Raad een overzichtsbeschikking gegeven.³ Daarin is uiteengezet waaraan de raadkamer moet toetsen in het geval van een klaagschrift ex art. 552a Sv, zowel na klassiek beslag als conservatoir beslag.

“In geval van een beklag van de beslagene tegen een op de voet van art. 94 Sv gelegd beslag dient de rechter a. te beoordelen of het belang van strafvordering het voortduren van het beslag vordert, en zo neen, b. de teruggave van het inbeslaggenomen voorwerp te gelasten aan de beslagene, tenzij een ander redelijkerwijs als rechthebbende ten aanzien van dat voorwerp moet worden beschouwd. In dit laatste geval moet het klaagschrift van de beslagene ongegrond worden verklaard en kan, mits de hiervoor bedoelde ander zelf een klaagschrift heeft ingediend, de teruggave aan die rechthebbende worden gelast.”

Het belang van strafvordering verzet zich tegen teruggave indien het veiligstellen van de belangen waarvoor art. 94 Sv de inbeslagneming toelaat het voortduren van het beslag nodig maakt. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de desbetreffende voorwerpen kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen of om wederrechtelijk verkregen voordeel aan te tonen. Voorts verzet het door art. 94 Sv beschermde belang van strafvordering zich tegen teruggave indien niet hoogst onwaarschijnlijk is dat de strafrechter, later oordelend, de verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer van het voorwerp zal bevelen.

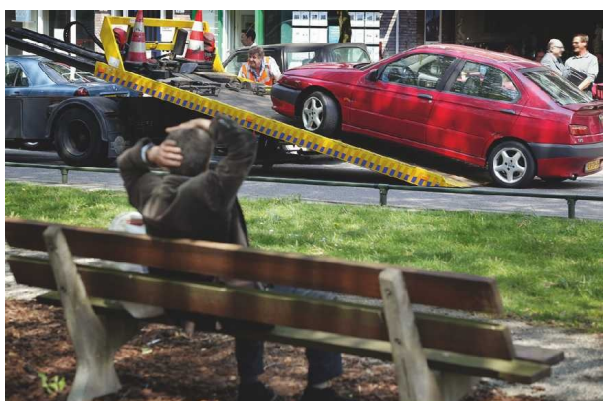

Foto: Arie Kievit/Hollandse Hoogte

Bij de beoordeling van een klaagschrift van de beslagene gericht tegen een beslag als bedoeld in art. 94a lid 1 of 2 Sv dient de rechter te onderzoeken (a) of er ten tijde van zijn beslissing sprake was van verdenking van of veroordeling wegens een misdrijf waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd en (b) of zich niet het geval voordoet dat het hoogst onwaarschijnlijk is dat de strafrechter,

De mogelijkheden van een verdachte om het beslag aan te vechten zijn weinig effectief.

later oordelend, aan de verdachte een verplichting tot betaling van een geldboete dan wel de verplichting tot betaling van een geldbedrag ter ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel zal opleggen. Indien de klager als eigenaar wordt aangemerkt, zal de rechter tevens moeten onderzoeken en daarvan blijken moeten geven of zich de situatie van art. 94a lid 3 of 4 Sv voordoet.

De toe te passen maatstaf sluit niet uit dat de rechtbank, indien de omstandigheden van het geval dat meebrengen, bij de beoordeling van het klaagschrift tevens onderzoekt of voortzetting van het conservatoire beslag in overeenstemming is met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit.⁴

Rechteloos?

Met de hiervoor kort geschetste rechtspraak kan de verdachte die zijn recht wil halen vaak niet uit de voeten. Een paar situaties uit de praktijk.

Goederen reeds vernietigd

Stel dat de politie een inval doet in een pand waarvan vermoed wordt dat daarin goederen van een bedrijf zijn opgeslagen die zijn bestemd voor (grootschalige) hennepcultuur. Op grond van het sinds 2015 in werking getreden art. 11a Opiumwet⁵ is het verboden voorwerpen voorhanden te hebben waarvan men weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat deze bestemd zijn tot het plegen van één van de in art. 11 lid 3 en 5 (kortweg de professionele teelt van en handel in hennep) strafbaar gestelde feiten. Na de inval beveelt de officier van justitie dat de in beslag genomen zaken worden vernietigd. In sommige gevallen betreffen deze voorwerpen de volledige handelsvoorraad. Het bedrijf betwist echter dat het gaat om hennepgerelateerde zaken en wil de handelsvoorraad terug. Door vernietiging eindigt echter het beslag (art. 134 lid 2 onder c Sv). Beklag is dan niet meer mogelijk.⁶ De verdachte is rechteloos en moet wachten op een inhoudelijk oordeel van de rechter, als het OM tot vervolging overgaat. Gedurende deze vervolgingsperiode ligt het bedrijf stil. De kans is groot dat de onderneming moet stoppen.

Recent overwoog de rechtbank Noord-Nederland⁷ dat het OM onzorgvuldig opereert indien zaken die nog van belang kunnen zijn voor de waarheidsvinding niet worden bewaard. Daarmee handelt het OM in strijd met zijn eigen Aanwijzing.⁸ De vernietiging van de in beslag genomen spullen had in die zaak geen gevolgen. Wel zal deze uitspraak aanleiding moeten geven voor het College van Procureurs-Generaal om het beleid

4 HR 7 januari 2014, ECLI:NL:HR:2014:38.

5 Ook wel de ‘Wet growshopverbod’ genoemd.

6 HR 22 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3710.

7 Rb. Noord-Nederland (z.p. Leeuwarden) 14 februari 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:442.

8 De Aanwijzing afpakken (2016A009), *Strct.* 2016, 72371.

3 HR 28 september 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL2823.

aan te passen in die zin dat voortaan met een opdracht tot vernietiging van het beslag wordt gewacht totdat de proceshouding van de verdachte/beslagene bekend is. Immers, op dat moment kan de officier van justitie inschatten of de spullen relevant voor de waarheidsvinding zullen zijn en of een klaagschrift tegen de inbeslagneming valt te verwachten.

Van een (voorgenomen) vernietiging wordt de verdachte niet op de hoogte gesteld. De Nationale ombudsman heeft in zijn kritische beschouwing⁹ over de uitvoeringspraktijk van inbeslagname van voorwerpen in 2016 dit probleem onderkend en geadviseerd om bij waardevolle en persoonlijke voorwerpen voorafgaande aan vernietiging of vervreemding de beslagene hiervan in kennis te stellen. Tot dusver is er echter geen verplichting om de beslagene te informeren. De weg naar de voorzieningenrechter teneinde vernietiging of vervreemding te voorkomen is om die reden vaak heilloos. De spullen bestaan al niet meer, terwijl de verdachte zich nog moet beraden op de wijze waarop hij deze kan terugkrijgen.

Onrechtmatigheid bewijs

Hoe vaak komt het niet voor dat beslag wordt gelegd in een zaak waarin de verdediging vanaf de start van het opsporingsonderzoek stelt dat het bewijs onrechtmatig is verkregen? Onrechtmatig verkregen bewijs is een vormverzuim ex art. 359a Sv. Een van de sancties die een rechter op dit vormverzuim kan stellen, is die van bewijsuitsluiting.¹⁰ Indien de resultaten van onrechtmatig verkregen materiaal voor het bewijs worden uitgesloten, kan dit leiden tot een vrijspraak. Een klaagschrift tegen de inbeslagneming om deze reden op grond van art. 552a Sv zal echter geen kans van slagen hebben, omdat de Hoge Raad oordeelt dat de behandeling van een dergelijk klaagschrift een 'summier karakter' draagt.

*"Dat betekent dat van de rechter niet kan worden gevergd ten gronde in de mogelijke uitkomst van een nog te voeren hoofdzaak of ontnemingsprocedure te treden."*¹¹

Zelfs indien de rechter-commissaris in het kader van de voorleiding een aanhouding reeds als onrechtmatig heeft beoordeeld en de inbeslagneming rechtstreeks uit deze onrechtmatige aanhouding voortvloeit, loopt de rechtbank met een gegrondverklaring van het beklag volgens de Hoge Raad te ver vooruit op het in de hoofdzaak te geven oordeel.¹²

De weg naar de voorzieningenrechter teneinde vernietiging of vervreemding te voorkomen is vaak heilloos: de spullen bestaan al niet meer.

Onschuldig?

Als een verdachte beweert onschuldig te zijn en direct na de beslaglegging gemotiveerd kan aantonen dat er geen bewijs is om hem te veroordelen, betekent dit niet dat deze verdachte de in beslag genomen spullen terugkrijgt. Zoals hiervoor aangehaald, oordeelt de Hoge Raad dat de rechter in raadkamer niet mag vooruitlopen op een inhoudelijk oordeel in de hoofdzaak.

Het oordeel van de beklagrechter dat er ten tijde van de behandeling in raadkamer onvoldoende aanwijzingen zijn dat verdachte strafbaar heeft gehandeld en dat het om die reden hoogst onwaarschijnlijk

wordt geacht dat de in beslag genomen bedrijfsvoorraad en het geldbedrag verbeurd zullen worden verklaard of zullen worden onttrokken aan het verkeer, doorstaat de toets bij de Hoge Raad niet.¹³

"Daarmee is de Rechtbank te ver vooruitgelopen op de mogelijke uitkomst van een nog te voeren procedure in de hoofdzaak."

Het oordeel van de beklagrechter dat het op basis van het thans beschikbare dossier hoogst onwaarschijnlijk is dat de strafrechter, later oordelend, de in beslag genomen goederen zal verbeurd verklaren of zal onttrekken aan het verkeer, is volgens de Hoge Raad eveneens strijdig met het summier karakter van het onderzoek in raadkamer.¹⁴ Het oordeel dat het enkele aantreffen van een geldbedrag van € 7900,= (gedeeltelijk in coupures van € 250,=) in een broekzak onvoldoende is voor de verdenking van witwassen, loopt volgens de Hoge Raad eveneens vooruit op een mogelijke uitkomst van de nog te voeren strafzaak.¹⁵ Zelfs indien in hoger beroep in de hoofdzaak het OM niet-ontvankelijk in de vervolging is verklaard, loopt het oordeel van de beklagrechter dat het om die reden niet hoogst onwaarschijnlijk is dat later aan de klager een geldboete of een verplichting tot betaling van een geldbedrag ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel zal worden opgelegd te veel vooruit op de mogelijke uitkomst van de strafzaak, nu het OM beroep in cassatie heeft ingesteld.¹⁶

Ook al is de verdachte (mogelijk) onschuldig en wordt zijn strafzaak te zijner tijd geseponeerd wegens gebrek aan bewijs, het beslag blijft tot die tijd gehandhaafd. Het OM heeft aldus een geweldige machtspositie in dit stadium van het onderzoek. Er kan immers ruimhartig ten laste van verdachten beslag worden gelegd, ook in strafzaken die te zijner tijd niet tot een veroordeling of tot een ontnemingsmaatregel leiden.

9 *Waar is mijn auto? Rapport over de uitvoeringspraktijk van inbeslagname van voorwerpen*, 24 augustus 2016, rapportnr. 2016/075 (www.nationaleombudsman.nl/onderzoeken/2016075-onderzoek-over-de-uitvoeringspraktijk-van-inbeslagname-van-voorwerpen).

10 Vgl. o.m. HR 19 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5321.

11 HR 28 september 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL2823.

12 HR 4 december 2012, ECLI:NL:HR:2013:BY2818.

13 HR 30 augustus 2016, ECLI:NL:HR:2016:2006.

14 HR 5 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:579.

15 HR 8 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:384.

16 HR 19 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:73.

Het argument dat geen veroordeling zal volgen, is immers niet redengevend voor grondverklaring van een klaagschrift. En geldt om zekerheid te stellen bij conservatoir beslag is meestal niet beschikbaar, mede omdat juist ook beslag op het vermogen is gelegd.

Beginselen behoorlijke procesorde

Indien een voorwerp klassiek in beslag is genomen waarna door de raadkamer het beklag hiertegen gegrond is verklaard (hetgeen normaliter leidt tot teruggave aan de beslagene), kan de officier van justitie met machtiging van de rechter-commissaris daarna de grondslag van het beslag aanpassen en bewerkstelligen dat het beslag toch wordt gehandhaafd op de voet van art. 94a Sv. Volgens de Hoge Raad staat niets aan deze enigszins geforceerd lijkende praktijk van het OM in de weg. Een oordeel van de rechtbank dat de officier van justitie had gehandeld in strijd met de beginselen van een behoorlijke procesorde geeft blijk van een onjuiste rechtsopvatting.¹⁷

Proportionaliteit en subsidiariteit

Van de beklagrechtter wordt niet een (ambtshalve) onderzoek gevegd met betrekking tot de vraag of voortzetting (onder voorwaarden) van het beslag in overeenstemming is met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit.¹⁸ Volgens de Hoge Raad zijn er situaties denkbaar dat de rechter naar aanleiding van hetgeen door of namens de klager is aangevoerd in zijn beslissing blijk dient te geven een dergelijk onderzoek te hebben verricht. Hiermee relateert het hoogste rechtscollege het belang van deze beginselen. Slechts het enkele blijk geven of voortduren van het beslag proportioneel is en in overstemming is met het beginsel van de subsidiariteit, ook nog eens slechts na verweer op dat punt door de klager, kan voldoende zijn om het beslag te handhaven.¹⁹

Gelukkig willen beklagrechtters kritisch naar deze beginselen kijken. Zo oordeelde de rechtbank Noord-Nederland recent²⁰ in een kwestie waarin onder de klagers conservatoir beslag was gelegd op hun vermogen, waarna zij niet meer in staat waren om de hypotheeklasten te voldoen, dat een van de

Er kan ruimhartig ten laste van verdachten beslag worden gelegd, ook in strafzaken die te zijner tijd niet tot een veroordeling of tot een ontnemingsmaatregel leiden.

klagers in staat moeten worden gesteld om de hypotheeklasten van de door haar en haar gezin bewoonde woning te (blijven) voldoen "omdat zij bij een executoriale verkoop van de woning onevenredig in haar belangen wordt geschaad". De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit brengen volgens de rechtbank mee dat het privéleven en het familie- en gezinsleven zo veel mogelijk moeten worden gerespecteerd. Mede omdat door het OM reeds conservatoir beslag was gelegd op bankrekeningen en op vermogensbestanddelen van de medeverdachten en de klagers en het voorts niet duidelijk was wanneer de strafzaak inhoudelijk zou gaan plaatsvinden, was het antwoord op de vraag of

sprake is van wederrechtelijk verkregen voordeel niet op korte termijn te beantwoorden. Om die reden gelastte de rechtbank vrijgave van het banktegoed aan een van de klagers "in die zin dat de bedragen worden vrijgegeven ter voldoening van de hypotheeklasten voor de echtelijke woning". Er is geen cassatie ingesteld.²¹ Of deze beschikking bij de Hoge Raad in stand zou worden gelaten, zullen we dus niet weten. In een kwestie waarin het OM op diverse spullen conservatoir beslag had gelegd en waarin de beklagrechtter oordeelde dat het belang van strafvordering zich tegen teruggave van het beslag van een belangrijk deel van de goederen verzette en dat de waarde van die goederen zodanig was dat daarmee voldaan was aan de eis van proportionaliteit en dat het beklag, voor zover het de andere goederen betreft, gegrond werd verklaard, achtte de Hoge Raad de motivering ontoereikend.²²

Aan de motivering van de beslissing van de beklagrechtter die oordeelt dat het voortduren van het beslag disproportioneel is, lijkt de Hoge Raad hoge eisen te stellen.²³

Waarde beslag hoger dan maximum

Indien conservatoir beslag wordt gelegd, is voorafgaande machtiging door de rechter-commissaris noodzakelijk.²⁴ Op grond van art. 94c onder b Sv wordt het maximumbedrag waarvoor het recht tot verhaal zal worden uitgeoefend in het proces-verbaal van inbeslagneming of het beslagexploit vermeld. De Hoge Raad leest in de vermeldingen van de maxima waarvoor beslag kan worden gelegd dode letters.

*"In het verband van een en ander verdient nog opmerking dat aan een vermelding van een maximumbedrag in de op de voet van art. 103 Sv verstrekte machtiging van de rechter-commissaris – zoals hier is geschied – geen zelfstandige betekenis toekomt."*²⁵

17 HR 22 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2786.

18 Vgl. HR 29 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2881.

19 Het voortduren van het beslag op een auto waardoor de beslagene stelde zijn comateuze kleindochter niet meer te kunnen bezoeken, is geen omstandigheid die noopt tot een onderzoek naar de vraag of het beslag in overeenstemming is met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit (zie HR 19 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1252). Het oordeel dat door de officier van justitie in de raadkamer is medegedeeld dat er nog geen zittingsdatum proces-verbaal is, terwijl hij bijna een jaar eerder had aangegeven dat het niet lang meer zou duren voordat het proces-verbaal gereed zou zijn, is geen omstandigheid die leidt tot schending van de beginselen (vgl. HR 18 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3311).

20 Rb. Noord-Nederland 8 maart 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:808 en ECLI:NL:RBNNE:2017:809.

21 Volgens de advocaat in deze beide zaken.

22 HR 31 januari 2017, ECLI:NL:HR:2017:125.

23 Vgl. HR 31 januari 2017, ECLI:NL:HR:2017:125.

24 Art. 103 Sv.

25 HR 31 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU4691.

Dat betekent dat indien door de rechter-commissaris een machtiging conservatoir beslag is verleend tot een maximum van – laten we zeggen – € 100.000,= terwijl voor € 150.000,= beslag is gelegd, het klaagschrift dat strekt tot teruggave van goederen ter waarde van het meerdere boven € 100.000,= niet zal slagen. Het OM heeft dus de mogelijkheid om beslag te leggen op vermogensbestanddelen zonder dat adequaat kan worden getoetst of het waarschijnlijk is dat de waarde van dit beslag uiteindelijk ook zal worden ontnomen in het kader van een maatregel tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel.

Hoe nu verder? Een paar voorstellen

De rechtsbescherming voor beslagene in het voorbereidende onderzoek is onvoldoende. Beklagrechters krijgen van de wet en van de Hoge Raad weinig beoordelingsruimte om het beklag te toetsen. Begrip hiervoor bij verdachten, zeker bij hen die ontkennen of die betwisten illegaal voordeel te hebben gegenereerd, is – zo blijkt in de praktijk – niet altijd aanwezig.

Kijkend naar de gepubliceerde rechtspraak van de Hoge Raad in beslagkwesties, kan de conclusie worden getrokken dat vele uitspraken van beklagrechters worden vernietigd omdat de motivering niet deugt. Beklagrechters lijken moeite te hebben om het door de Hoge Raad gehanteerde toetsingskader toe te passen. Naar de reden hiervan kan ik slechts gissen. Tegen beslissingen van beklagrechters staat geen hoger beroep open, alleen cassatie. Wellicht zou een 'feitelijke' hogere toetsing door het gerechtshof beter werken. Uit de rechtspraak van ons hoogste rechtscollege volgt niet dat klagers-beslagene de mond wordt gesnoerd of dat de Hoge Raad OM-cassaties welwillender beoordeelt. Het door mij geschetste probleem is echter dat blijkt dat verdachten onder wie beslag is gelegd moeite hebben om 'hun recht' te halen.

In de praktijk van vele strafpleiters zal de zekerheidsstelling aan waarde winnen. Indien immers de mogelijkheden om via de rechter teruggave van het in beslag genomen voorwerp af te dwingen minimaal zijn, kan aan het OM worden verzocht akkoord te gaan met zekerheidsstelling op grond van art. 118a Sv. Nadeel van deze constructie is dat deze slechts kan worden toegepast bij conservatoir beslag en niet bij klassiek beslag. Bovendien leert de praktijk dat het OM vrijwel alleen bereid is zekerheidsstelling te aanvaarden tegen de taxatiewaarde. Twisten in dit stadium over de hoogte van de getaxeerde waarde vertoont overeenkomsten met een gevecht tegen de bierkaai. Onder het adagium 'slikken of stikken' lijkt de beslagene – mede onder druk van een dreigende vernietiging of vervreemding – in een positie te worden gedrongen dat hij niets anders kan dan akkoord te gaan met de zekerheidsstelling tegen een waarde die door het OM wordt bepaald. Voor

Beklagrechters krijgen van de wet en van de Hoge Raad weinig beoordelingsruimte om het beklag te toetsen.

vele beslagene is het – vaak juist mede omdat ook beslag op gelden is gelegd – financieel niet mogelijk om die zekerheid te stellen. Vernietiging of vervreemding zal dan het gevolg zijn. De beslagene is zijn eigendom dan kwijt.

In het conceptwetsvoorstel voor het nieuwe Wetboek van Strafvordering²⁶ wordt de bevoegdheid om in beslag genomen voorwerpen te vernietigen of te vervreemden gehandhaafd, maar is nieuw opgenomen dat de officier van justitie de beslagene van

dit voornemen in kennis stelt en hem bovendien informeert omtrent de mogelijkheden van de zekerheidsstelling bij conservatoir beslag. Dat is een vooruitgang. De beslagene moet immers zo volledig mogelijk worden geïnformeerd. Maar daarmee zijn de gemankeerde mogelijkheden om tegen het beslag op te komen niet van de baan.

In het civiele recht geldt dat bij de beoordeling van de vraag of een conservatoir gelegd beslag geoorloofd is de voorzieningenrechter een belangenafweging maakt.²⁷ Het beslag mag niet onredelijk bezwarend zijn voor de beslagene. Het is niet te begrijpen dat deze redelijkheidstoets bij conservatoir beslag door het OM niet van toepassing is.²⁸ Het nieuwe Wetboek van Strafvordering is een uitgelezen mogelijkheid om deze toets ook bij strafvorderlijk beslag in te voeren.

Indien door beklagrechters niet marginaal maar vol wordt getoetst, hebben beslagene meer mogelijkheden om het beslag aan te vechten.²⁹ Beslag is een ingrijpend middel en kan verstrekende consequenties hebben. Natuurlijk is verdedigbaar dat de kans om een toekomstige ontnemingsmaatregel te executeren wordt vergroot indien het OM gemakkelijk beslag kan leggen. Ik durf daarom zeker niet te betogen dat het OM die mogelijkheid moet worden ontnomen. Het daadwerkelijk kunnen incasseren van door de rechter opgelegde (financiële) sancties of maatregelen is wezenlijk voor het rechtsgevoel van burgers. En het incasseren is nu eenmaal lastiger indien geen conservatoir beslag is gelegd. De gedachte dat veroordeelden hun 'straf' ontlopen, moet worden voorkomen. Anderzijds mogen die ruime beslagmogelijkheden voor het OM niet ten koste gaan van de rechten van hen die stellen dat het beslag in hun zaak ten onrechte is gelegd of dat het beslag aan hen onevenredige schade berokkent. Van het OM mag worden verlangd dat reeds in een pril stadium van het onderzoek wordt aangetoond dat het waarschijnlijk is dat later – bijvoorbeeld – een ontnemingsvordering wordt toegewe-

26 Art. 2.7.2.4.8 Vaststellingswet Boek 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering: Het opsporingsonderzoek.

27 HR 30 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV1559.

28 Zie hierover ook M. Lambregts, 'Nogmaals: strafrechtelijk beslag en de (rechts) middelen daartegen', *Advocatenblad* 2015, afl. 10, p. 31–36.

29 Een dergelijk voorstel deed mr. Sabine Pijl eerder in haar opiniestuk 'Strafrechtelijk beslag bij een verdachte onderneming', *Advocatenblad* 2015, afl. 9, p. 18–19.

zen. En als het OM hiertoe op dat moment niet in staat blijkt, sluit geen rechtsregel uit dat later in het opsporingsonderzoek alsnog beslag wordt gelegd of dat zonder voorafgaand beslag ter zitting ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel wordt gevorderd. Dat dit inhoudt dat de executiekansen na een voor het OM succesvolle procedure afnemen, is een risico dat wat mij betreft niet op beslagene in het algemeen mag worden afgewenteld. In mijn visie moeten de 'goede' beslagene niet onder de kwaden lijden. Indien het OM aan de beklagrechtster aannemelijk kan maken dat het waarschijnlijk is dat illegale winsten zijn gegenereerd, is er geen probleem. Sterker, de verdachte zal na een dergelijke onderbouwing naar alle waarschijnlijkheid niet eens een beklagprocedure voeren.

Indien beslag is gelegd terwijl nadien blijkt dat de strafzaak niet leidt tot een veroordeling of dat het beslag achteraf niet nodig was, biedt het huidige Wetboek van Strafvordering geen mogelijkheid de schade vergoed te krijgen.³⁰ De beslagene zal dan het OM civielrechtelijk moeten aanspreken wegens onrechtmatige daad. Ik onderken dadelijk als strafpleiter mijn beperkte kennis op het gebied van het civiele recht. Ik durf echter de stelling aan dat een onrechtmatige overheidsdaad niet licht kan worden vastgesteld. Het civiele recht onderscheidt twee vormen van onrechtmatig overheidsoptreden, te weten de onrechtmatige daad *ab initiolex tunc* (de rechtmatigheid van het overheidsoptreden heeft vanaf het begin ontbroken) en de onrechtmatige daad *ex postlex tunc* (achteraf is het overheidsoptreden onrechtmatig vanwege gebleken onschuld van de verdachte).³¹ Van belang is dat:³²

"(...) niet als juist kan worden aanvaard de stelling dat een overheidslichaam onrechtmatig handelt wanneer het door een rechtmatig handelen bij de behartiging van de hem toevertrouwde publieke belangen schade toebrengt en niet bereid is deze schade voor zijn rekening te nemen."

De onrechtmatigheid zal lastig kunnen worden aangetoond als een beklagrechtster eerder het beklag ongegrond heeft verklaard. Uit de Begaclaim-criteria van de Hoge Raad³³ moet worden afgeleid dat indien uit de stukken niet blijkt dat de verdachte onschuldig was, ervan moet worden uitgegaan dat de verdenking tegen de gedupeerde gerechtvaardigd was en strafvorderlijke maatregelen op grond van een verdenking niet onrechtmatig waren.³⁴ Een vrijspraak of sepot is niet

Indien door beklagrechtster niet marginaal maar vol wordt getoetst, hebben beslagene meer mogelijkheden om het beslag aan te vechten.

voldoende. Dan blijkt immers over het algemeen niet dat de gewezen verdachte het feit niet heeft gepleegd, maar slechts dat er geen bewijs is dat hij het wel heeft gedaan. De criteria van de Hoge Raad zullen slechts in uitzonderingsgevallen leiden tot aansprakelijkheid.

In het civiele recht kan de beslaglegger bij afwijzing van de civiele vordering worden aangesproken voor de door het beslag ontstane schade.³⁵ Een dergelijke verhaalsmogelijkheid zou in het Wetboek van Strafvordering niet misstaan. Deze komt tegemoet aan het vertrouwen dat burgers moeten kunnen hebben in behoorlijk over-

heidshandelen. Bijkomend voordeel is dat het OM wellicht de beslagbevoegdheden terughoudender zal toepassen. Vennix bepleitte in zijn proefschrift *Boef en beslag* eind jaren negentig reeds de invoering van een bijzondere schadevergoedingsprocedure.³⁶

"Een moderne rechtsstaat kan mijns inziens niet heen om een vergoeding van onevenredig nadeel dat een burger lijdt door toepassing van strafvorderlijke dwangmiddelen."

Voormalig minister van Justitie mr. Hirsch Ballin publiceerde in 2007 een ontwerp Wet schadecompensatie strafvorderlijk overheidsoptreden die een regeling in het leven probeerde te roepen voor de afwikkeling van schade die is veroorzaakt door strafvorderlijk overheidshandelen in iedere vorm en in iedere gradatie van rechtmatigheid en onrechtmatigheid. Los van het feit dat in het voorontwerp steevast wordt gesproken over de 'gewezen verdachte' en het dus moet gaan om iemand die is vrijgesproken of om iemand wiens zaak is geseponeerd (en dus niet om een veroordeelde onder wie achteraf onterecht of onnodig beslag is gelegd), is het voorstel in de ijskast gezet. Er zijn geen aanwijzingen dat het ontwerp op korte termijn wordt ontdooid.³⁷

Conclusie

Het nieuwe Wetboek van Strafvordering is een uitdaging om de rechtspositie van de beslagene sterk te verbeteren. Ook voor beklagrechtster betekent dit dat hun praktijk meer wordt dan het nalopen van het juiste formaliteiten voor het leggen van beslag en het toepassen van de juiste maatstaf.

Het OM zal – zolang de wet nog niet is aangepast – moeten wachten met vernietiging van het beslag totdat duidelijk is dat de spullen niet van belang zijn voor de waarheidsvinding en

30 HR 22 april 1986, ECLI:NL:HR:1986:AC9315, rov. 5.4.

31 HR 13 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV6956 (*Begaclaim*).

32 HR 23 november 1990, ECLI:NL:HR:1990:ZC0055, rov. 3.2.

33 Rov. 3.5.

34 Zie ook P.P.J. van der Meij & H.L. van Rij, 'Waar gehakt wordt, vallen spaanders. Over de beperkte mogelijkheden van schadecompensatie na strafvorderlijk overheidsoptreden', *Strafblad* 2016, p. 200.

35 HR 14 juni 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC2105 (*MBO (Ruiters)/De Ruitertij*).

36 R.M. Vennix, *Boef en beslag. De strafvorderlijke inbeslagneming van voorwerpen* (diss. Nijmegen), Nijmegen: Ars Aequi Libri 1998, p. 355 e.v.

37 Zie ook T. van Malssen, 'Tussen wal en schip. De rechtspositie van vrijgesproken verdachten in civiele schadevergoedingsprocedures', *NJB* 2014/1508, p. 2018-2024.

dat geen klaagschrift door de beslagene wordt ingediend. Indien het beslag onredelijk bezwarend uitpakt voor de beslagene, zou dat een reden moeten zijn voor – gehele of gedeeltelijke – opheffing van het beslag. Indien er goede redenen zijn om aan te nemen dat het beslag wel eens geen voorschot op een latere verbeurdverklaring, onttrekking aan het verkeer, geldboete of ontnemingsmaatregel kan zijn, is er geen goede reden om de beklagerechter niet ook het op dat moment aanwezige bewijsmateriaal vol te

Het huidige Wetboek van Strafvordering biedt geen mo- gelijkheid de schade vergoed te krijgen.

beslagene serieuze rechtsbescherming geeft.

laten toetsen. Tot slot is het gewenst dat een schadevergoedingsregeling wordt ingevoerd voor die situaties dat het OM beslag heeft gelegd, maar dat nadien is gebleken dat dit beslag onnodig was.

Het OM kan thans in ruime mate beslag leggen. De beslagene-verdachte heeft daarbij soms het gevoel dat het OM een vrijbrief heeft en dat hij als aangeschoten wild fungeert. Het wordt tijd dat de wetgever de